

Women's Rights are Human Rights¹

Theory of Change van Alliantie Vrouw & Recht

1. Inleiding

De Vereniging voor Vrouw en Recht Clara Wichmann, het Netwerk VN-Vrouwenverdrag en Femmes for Freedom vormen de Alliantie Vrouw & Recht om hun expertise te bundelen, hun slagkracht te vergroten en de activiteiten uit te breiden. Met de te verkrijgen instellingsubsidie gaat de Alliantie een Expertisecentrum Vrouw & Recht inrichten voor de uitvoering van de in het strategisch partnerschap onder te brengen activiteiten.

De Alliantie stelt zich de verbetering van de rechtspositie van vrouwen ten doel en bestrijkt een breed scala aan rechtsgebieden: publiekrecht, privaatrecht, strafrecht, discriminatie- en gelijke behandelingsrecht, arbeidsrecht, fiscaal recht, personen- en familierecht, sociaal verzekeringsrecht, migratierecht, mensenrechten en internationaal recht. De Alliantie richt zich specifiek op het bevorderen van gender- en LHBTI-gelijkheid op het terrein recht en met een juridische invalshoek ook op de terreinen gezondheidszorg, onderwijs, arbeidsmarkt, leefvormen, stereotypen e.d. De Alliantie ziet het recht niet alleen als een zelfstandig terrein, maar vooral als een invalshoek om gender- en LHBTI-gelijkheid te bereiken. Beleid en nieuwe regelgeving worden veelal met juridische argumenten bepleit en aangevochten. Juridische knowhow helpt bij het doorgronden van de standpunten van anderen en het formuleren van het eigen perspectief. Juridisch bindende uitspraken van rechters zijn een uiterste remedie om een strijdpunt te beslechten. Het spectrum aan maatschappelijk organisaties overziend vormt de juridische invalshoek en het juridisch instrumentarium het unieke 'selling point' van de Alliantie: kennis van de verhouding tussen recht en beleid, de context van internationale verplichtingen (waaronder het VN-Vrouwenverdrag), de samenhang van rechtsgebieden en rechtsmiddelen, het belang van de juiste procedures in de besluitvorming etc.

In het track record is de veelheid aan inhoudelijke dossiers waar de alliantiepartners zich mee bezig hebben gehouden nader geduid (p.1). De hieronder beschreven Theory of Change is daarom niet geformuleerd op het niveau van ieder inhoudelijk dossier, maar op het niveau van de belangrijkste strategieën van de Alliantie, die voor alle dossiers relevant zijn en in meer of mindere mate toegepast zullen worden (zoals juridische commentaren, proefprocessen, coalitievorming e.d.). In bijgevoegd schema visualiseert de Alliantie de hier gepresenteerde Theory of Change (Annex I).

2. Probleemanalyse

De lange termijn doelstellingen van het emancipatiebeleid zijn nog steeds actueel.² De achterstelling van vrouwen stoelt in laatste instantie op de fictie dat de mensheid zou bestaan uit twee soorten, die als groep fundamenteel van elkaar verschillen. Deze fictie is niet alleen de basis voor de onderschikking van vrouwen aan mannen, maar ook voor het denken in termen van complementariteit tussen mannen en vrouwen en voor genderspecifieke roltoewijzing. Het bevorderen van zowel gendergelijkheid als LHBTI-gelijkheid stoelt op een gemeenschappelijke kern: verzet tegen roltoewijzing /maatschappelijke taakverdeling op grond van vaststaande opvattingen over mannelijkheid en vrouwelijkheid.

Er is veel bereikt: de rechtspositie van vrouwen en LHBTI is verbeterd en de directe discriminatie in de wet is zo goed als verdwenen. De indirecte discriminatie van vrouwen is echter nog verre van uitgebannen en leidt soms tot vergroting van ongelijkheid. Ook recente of voorgenomen schijnbaar seksneutrale regelingen pakken regelmatig ten nadele van (groepen) vrouwen uit, omdat impliciet wordt uitgegaan van de man als norm. Daarnaast zijn veranderingen in de Nederlandse samenleving relevant, waaronder de effecten van globalisering. De diversiteit naar etniciteit, godsdienst, leefvorm, levensfase en dergelijke is enorm toegenomen en interfereert onderling én met 'oude verschillen' zoals sekse, geslacht en sociaaleconomische verschillen. Daardoor ontstaan nieuwe ongelijkheden, andere gemarginaliseerde groepen (onder vrouwen en LHBTI) en dienen andere vormen van geweld en discriminatie zich aan (waaronder achterlating, huwelijksdwang en huwelijksgevangenschap), terwijl de 'oude' (zoals partnergeweld, seksueel geweld, indirecte discriminatie en zwangerschapsdiscriminatie) nog niet uitgebannen zijn.³

¹ "The human rights of women and the girl child are an inalienable, integral and indivisible part of universal human rights", UN World Conference of Human Rights, Vienna, 1993, para 18.

² Beleidsplan Emancipatie *Kamerstukken II* 1984-85, 19052, nr. 1-2, *Kamerstukken II* 2012-13, 30420 nr. 180

³ "De discriminatie van vrouwen op grond van sekse en gender is namelijk onlosmakelijk verbonden met andere factoren die vrouwen betreffen, zoals ras, etniciteit, religie of overtuiging, gezondheid, status, leeftijd, klasse, kaste, seksuele oriëntatie en genderidentiteit. Discriminatie op grond van sekse of gender kan vrouwen die tot een groep behoren bovendien anders of in een andere mate treffen dan mannen tot dezelfde groep behoren." Algemene Aanbeveling 28 para 18 Vrouwenrechtencomité van de VN (CEDAW 2010).

De hardnekkige indirecte discriminatie van vrouwen en de intersectie van verschillende vormen van discriminatie inclusief stereotypering vragen enerzijds om een revitalisering en actualisering van al bestaande strategieën en instrumenten, waaronder gender mainstreaming bij vakdepartementen. Anderzijds vergt het herijking van beleid, ontwikkeling van nieuwe juridische dossiers en juridische voorlichting aan alle stakeholders.

3. Lange termijn en strategische doelstellingen, strategieën en tussenliggende stappen

Lange termijn doelstellingen: Het realiseren van een pluriforme samenleving waarin ieder ongeacht sekse/gender, seksuele identiteit of relatievorm een zelfstandig bestaan kan verwerven en gelijke rechten, kansen, vrijheden en verantwoordelijkheden kan realiseren.

Subdoelstelling 1. Gelijke rechten zijn verzekerd en afdwingbaar voor iedereen;

Subdoelstelling 2. Sekse, gender en stereotyperingen spelen geen rol in de maatschappelijke ordening.

Deze doelstellingen sluiten aan bij de in de subsidieregeling genoemde lange termijn doelstelling – het bereiken van gender- en LHBTI-gelijkheid - terwijl de strategische doelstellingen aansluiten in de subsidieregeling genoemde middellange termijn doelen.

Strategische doelstelling: De Alliantie ziet één strategische doelstelling voor de middellange termijn (de subsidieperiode van vijf jaar) met twee onderling samenhangende onderdelen: De nationale politieke besluitvorming erkent dat maatregelen een verschillend effect kunnen hebben op vrouwen en mannen (als groep) en op LHBTI en (non) LHBTI, en dat de effecten – door intersectie van discriminatiegronden – eveneens een verschillend effect kunnen hebben voor diverse groepen vrouwen en LHBTI. Door deze effecten expliciet, openlijk en transparant mee te wegen is de (rechts)positie van kwetsbare groepen aantoonbaar verbeterd en/of tenminste niet verslechterd.

De strategische doelstelling heeft betrekking op de onderwerpen waarop de Alliantie zich de komende vijf jaar zal richten. Deels zijn dit bestaande, langlopende dossiers, zoals genoemd in het track record. Deels betreft het de implementatie van andere recente aanbevelingen van CEDAW.⁴ Nieuwe onderwerpen kunnen voortkomen uit nieuwe initiatieven van de regering en/of initiatieven van parlementariërs tot (wijziging van) wet- en regelgeving die mogelijk negatieve implicaties voor (groepen) vrouwen en LHBTI hebben. Of uit signalering van nieuwe knelpunten voor groepen vrouwen en LHBTI door alliantiepartners of andere maatschappelijke actoren. Bepalend voor keuze en prioriteitsstelling door de Alliantie zijn het intrinsieke belang van de kwestie ten opzichte van genoemde lange termijn doelstellingen, de kans op succes/impact, openingen in het politieke proces, de mogelijkheden voor samenwerking, het afbreukrisico en de kosten en capaciteit in termen van menskracht en middelen.

Tussen de strategische doelstelling en het bereiken van de lange termijn doelstellingen ziet de Alliantie ook een aantal tussenstappen, die elkaar wederzijds versterken:

Tussenstap 1: omdat toetsing op gender- en LHBTI-gelijkheid meer wordt toegepast en effectief blijkt te zijn, wordt het op termijn verankerd in wet- en regelgeving en passen regering (incl. vakdepartementen) en parlement gender mainstreaming standaard toe;

Tussenstap 2: de bereikte veranderingen in beleid en praktijk leiden tot positieve veranderingen in de 'framing' van gender issues in maatschappelijk debat en media en tot positieve veranderingen in houding en gedrag van grote groepen van de bevolking ten opzichte van gender- en LHBTI-gelijkheid;

Tussenstap 3: mensen gaan zich vrij(er) voelen om openlijk volgens eigen wensen en normen te leven en genderongelijkheid en –stereotypering worden in toenemende mate maatschappelijk onaanvaardbaar gevonden.

Strategieën

Kritisch volgen, signaleren, analyseren en agenderen van ontwikkelingen in de rechtspositie van vrouwen in Nederland (waakhond)

Het signaleren en analyseren van ontwikkelingen in de rechtspositie van vrouwen vormt de basis van alle Alliantie activiteiten en staat in het teken van beleidsbeïnvloeding. Een intersectionele gender-analyse (kort gezegd: pakt een maatregel anders uit voor vrouwen dan voor mannen, zo ja: versterkt het de positie van vrouwen, zo nee: is dat objectief gerechtvaardigd) wordt gevolgd een beleidsmatige analyse (draagt een maatregel bij aan afgesproken doelstellingen), juridische toetsing op rechtsstatelijkheid, doelmatigheid en uitvoerbaarheid en analyse van het realiteitsgehalte van impliciete vooronderstellingen.

⁴ [CEDAW/C/NLD/CO/6](#) november 2016. De regering moet in November 2020 rapporteren.

Lobby en advies gericht op beleidsmakers, politici en andere instituties die een rol spelen bij nieuwe wet-en regelgeving, handhaving en evaluatie van bestaande wetgeving

Politieke lobby richt zich in laatste instantie op beleidsmakers en besluitnemers op nationaal niveau: regering, vakdepartementen en parlement. Bij het parlement gaat het m.n. om agenderen en vertegenwoordigen. Interventies op internationaal niveau (Europees, toezichhoudende Comités VN-mensenrechtenverdragen) worden ingezet waar nodig en mogelijk.

Onderzoeken en documenteren van ontwikkelingen in de rechtspositie van vrouwen in Nederland en verspreiden van informatie in wetenschappelijke en publieksversies (expertisecentrum)

Gezien de vele langlopende kwesties is een institutioneel geheugen van cruciaal belang, dus wordt een digitaal dossier per beleidskwestie bijgehouden met de geschiedenis, de relevante stukken en commentaren. De databases met [jurisprudentie](#), annotatie en [commentaren](#) op de VVR website inclusief die van het (oude) Clara Wichmann Instituut zijn hierbij onmisbaar. Dat geldt eveneens voor de [documentatie](#) over het [VN-Vrouwenverdrag](#) op de website [van het Netwerk](#). Verspreiding van de informatie zal plaatsvinden via uit te brengen wetenschappelijk (E-) publicaties, E-nieuwsbrieven en de media.

Teneinde advocaten, (aankomend) rechters en OM te informeren over het VN-Vrouwenverdrag en andere relevante vrouw & recht issues inclusief jurisprudentie organiseert het Expertisecentrum V&R i.s.m. universiteiten cursussen die opleidingspunten opleveren voor de verplichte bijscholing.

Coalitievorming en netwerken met maatschappelijke organisaties en andere betrokkenen en belanghebbenden

Al naar gelang het onderwerp wordt samengewerkt met instanties zoals het College voor de Rechten van de Mens (CRM) en met andere maatschappelijke en belangenorganisaties, zoals vrouwenorganisaties, vakbeweging, LHBTI- en mensenrechtenorganisaties, ook op ook internationaal/ EU niveau. Samenwerking met andere maatschappelijke organisaties leidt tot bundeling van krachten en expertise, het voeren van een lobby vanuit verschillende posities en perspectieven en het betrekken van hun diverse achterbanen bij een issue. Bij elke kwestie horen gezichten van degenen die in de knel zitten, slachtoffer of belanghebbend zijn. De Alliantie werkt vanuit hun ervaringen en zij worden net als deskundigen en belangenorganisaties geconsulteerd en waar mogelijk gemobiliseerd. Het Expertisecentrum V&R biedt geen individuele juridische ondersteuning, maar verwijst door naar Alliantiepartner FFF en/of rechtshulpverleners.

Juridische interventies

Indien nuttig voor prangende kwesties zal de Alliantie proefprocessen en andere vormen van juridische actie entameren en ondersteunen en daarbij ter financiering samenwerking zoeken met organisaties als het Proefprocessenfonds Clara Wichmann (PPF), vakbonden, rechtsbijstand-verzekeraars, public litigation organisaties. Daarbij gaat het niet altijd om een procedure van een natuurlijk persoon. Het betreft WOB-procedures, bijvoorbeeld om CEDAW's aanbeveling van transparantie van mensenrechten assessments af te dwingen, om juridische actie om handhaving van jurisprudentie of wet- en regelgeving te bevorderen en onderzoeksprocedures door het CRM en/of de Nationale Ombudsman. Het Expertisecentrum V&R coördineert en organiseert juridische steungroepen (zie ook track record p. 2).

Outputs

Outputs zijn de directe resultaten van de strategieën en activiteiten van de Alliantie. De activiteiten en geplande outputs worden nader uitgewerkt in het activiteitenplan dat in de tweede fase van de aanvraag wordt ingediend, zoals aangegeven in de Subsidieregeling.

De uitvoering van activiteiten ligt binnen de controle ('sphere of control') van de Alliantie, die de outputs monitort, vastgelegd in het Jaarverslag en zo nodig bijstelt.

Outputs die de Alliantie beoogt te realiseren zijn:

- Geactualiseerde database Jurisprudentie;
- Relevante nieuwe issues zijn geïdentificeerd; voortgang en - waar nodig - herformulering of herpositionering van lopende issues;
- Langlopende dossiers zijn up-to-date en (digitaal) toegankelijk;
- Juridisch wetenschappelijk onderzoek is gepubliceerd en verspreid;
- Brieven/commentaren op wetsvoorstellen en beleidsnota's zijn geformuleerd en onder de aandacht gebracht van relevante actoren;
- Gesprekken met politici en andere sleutelfiguren;
- Schaduwrapportages VN-Vrouwenverdrag en bijdragen aan andere schaduwrapportages;
- Gedegen en toegankelijke informatie voor media en publiek;
- Expertbijeenkomsten met juristen, VVR-leden, experts en/of praktijkdeskundigen;

- Publieksconferenties in samenwerking met andere maatschappelijke organisaties;
- Relatienetwerk met relevante stakeholders (zie paragraaf 5);
- Met publiciteit omklede proefprocessen en andere juridische actie;
- Scholing en voorlichting over VN-Vrouwenverdrag aan rechters en advocaten;
- Individuele vrouwen zijn doorverwezen naar adequate (juridische) hulpverlening.

Tussenliggende stappen

De tussenliggende stappen op weg naar het realiseren van de strategische doelstelling zijn directe en indirecte effecten (*outcomes*) van de activiteiten en outputs van de Alliantie. Outcomes liggen buiten de directe invloedssfeer (*sphere of influence*) van de Alliantie en betreffen de mate waarin en de manier waarop wordt gereageerd op het werk van de Alliantie door andere actoren. Directe effecten die de Alliantie beoogt te bereiken zijn:

- Nieuwe bondgenoten, sterkere coalities en meer samenwerking op diverse issues;
- Media maken gebruik van informatie van de Alliantie, publiceren over issues;
- Publicaties & interventies van de Alliantie in de media vinden weerklank, worden geciteerd;
- Standpunten en argumentaties van de Alliantie spelen een rol in het politieke debat;
- Beleidsmakers/politici maken gebruik van informatie en deskundigheid van de Alliantie;
- Groter draagvlak voor de standpunten en argumentatie van de Alliantie bij publiek, experts, maatschappelijke organisaties
- Rechters en advocaten toetsen aan het VN-Vrouwenverdrag;
- De uitkomsten van proefprocessen m.b.t. de rechtspositie van vrouwen en LHBTI vinden navolging, worden gehandhaafd en waar nodig is regelgeving aangepast.

Van deze directe outcomes verwacht de Alliantie de volgende indirecte effecten, die het realiseren van de strategische doelstelling voor de middellange termijn dichterbij brengt:

- Beleidsmakers en politici nemen standpunten m.b.t. issues geheel of gedeeltelijk over;
- Veranderingen in de publieke opinie en maatschappelijk debat ten gunste van meer gender- en LHBTI-gelijkheid;

Als bovenstaande positieve veranderingen plaats vinden, dan mag verwacht worden dat er in toenemende mate:

- Wetsvoorstellen en andere regelgeving worden getoetst op gendereffecten, door parlement en vakdepartementen;
- Politieke steun is voor de verbetering van de rechtspositie van vrouwen en LHBTI. Beide zijn voorwaarden voor en onderdeel van de strategische doelstelling van de Alliantie.

4. Onderliggende analyse en aannames

In paragraaf 2 Probleemanalyse is de onderliggende analyse uiteengezet. Hier volgen de belangrijkste aannames van de Alliantie.

Het politieke besluitvormingsproces blijft open

Een redelijk werkende rechtsstaat met een open, democratisch politiek besluitvormingsproces en een discussieklimaat waarin 'evidence-based' argumenten tellen voor beleidsmakers en politici is onontbeerlijk.

Gender mainstreaming blijft inzet van de regering

De regering heeft zich herhaaldelijk gecommitteerd aan gender mainstreaming.⁵ Uitvoering moet door vakdepartementen ter hand worden genomen, maar daar valt een wereld te winnen.

Inmiddels is in tal van onderzoek de cruciale rol van NGO's als motor van gender mainstreaming aangetoond.⁶ De Alliantie gaat uit van voortdurende van het commitment en verwacht dat de Minister van OCW in het beoogd strategisch partnerschap vorm en inhoud kan geven ten behoeve van gender mainstreaming door de vakdepartementen.

Met de combinatie van 'evidence-based' informatie, juridisch onderzoek en annotaties bij arresten verwerft de Alliantie (en het Expertisecentrum) gezag

De Alliantie kan alleen effectief opereren als ze erkend wordt als relevante, legitieme en betrouwbare bron van informatie en expertise. Samenwerking met wetenschappers, onderzoekers en praktijkjuristen is daarom een deel van de strategie. De Alliantie heeft hier de nodige ervaring mee, zoals het track record aantoont (zie p.2 en 5).

Recht en regelgeving op nationaal/Europees/internationaal niveau beïnvloedt elkaar

Een op nationaal niveau vastzittend dossier kan soms beleidsmatig via de internationale band vlot getrokken of juridisch afgedwongen worden. Internationale verdragen en jurisprudentie nopen op

⁵ Gedefinieerd als ...'an active and visible policy of mainstreaming a gender perspective into all policies and programmes, so that, before decisions are taken, an analysis is made of the effects on women and men, respectively' Platform for Action, UN doc. A/Conf.177/20 para 79 et passim.

⁶ Bijvoorbeeld EIGE (2014); [Effectiveness of institutional mechanisms for the advancement of Gender Equality. Review of the implementation of the Beijing Platform for Action in the EU Member States](#). Vilnius.

hun beurt tot verandering in nationale wetgeving. Denk aan de EU-gelijke behandelingsrichtlijnen, aan jurisprudentie van het HvJ EU en het EHvM en aan de SGP-zaak.

Praktijkinformatie van individuele en groepen vrouwen en LHBTI is onmisbaar

Om effectieve juridische en beleidsmatige oplossingen te bedenken voor problemen in de positie van (groepen) vrouwen en LHBTI is informatie over hun dagelijkse werkelijkheid onmisbaar (zie bijvoorbeeld track record Casus 4 Huwelijkse onvrijheid en gevangenschap). Media, publieke opinie, maar ook politici en beleidsmakers laten zich graag motiveren met het verhaal van een of meer van de personen waar het om gaat. Het Expertisecentrum V&R onderzoekt dit niet zelf, maar werkt hiertoe nauw samen met (zelf)organisaties.

Er zijn vrouwen bereid en in staat om hun recht te halen

Procederen kost (veel) geld, tijd en energie. De emotionele belasting voor individuen en de veelal reële angst voor repercussies wordt nog al eens onderschat. Het kan moeilijk zijn vrouwen te vinden die bereid en in staat zijn hun recht te halen. Soms bieden proefprocessen door belangenbehartigende NGO's uitkomst.

Alleen een mix van strategieën kan uiteindelijk resultaat afwerpen

De Alliantie denkt dat alleen een mix van strategieën tot succes kan leiden; uit het track record blijkt dat zo'n mix cumulatief tot resultaat leidt, al is het vaak een lange weg. Juridische en politieke strategieën versterken elkaar.

5. Relevante actoren

Annex II is een visualisatie van relevante actoren

Experts betrokken bij het Netwerk VN-Vrouwenverdrag, leden en donateurs van de VVR (en hun eigen expert-netwerk in juridische kringen) zullen, net als het relatienetwerk van FFF veelal in hun vrije tijd (soms tegen een vrijwilligersvergoeding) bijdragen aan de activiteiten van de Alliantie (zie ook track record o.a. p. 2, 3). Ze waren veelal eerder betrokken bij cruciale dossiers.

Andere maatschappelijke organisaties. Andere maatschappelijke en belangenorganisaties, zoals vrouwenorganisaties, de vakbeweging, LHBTI- en mensenrechtenorganisaties hebben vanuit hun eigen doelstellingen, achterbannen en netwerken raakvlakken met de issues die de Alliantie agendeert. Door strategisch samen te werken worden ieders doelstellingen dichterbij gebracht.

Media beïnvloeden beleidsmakers, politici en de publieke opinie en vormen een intermediaire actor.

Parlement en regering zijn voorwerp van lobby. Ook de beleidsmakers op de vakdepartementen (gender mainstreaming) en de Adviesorganen behoren tot de doelgroepen van de verschillende strategieën van beïnvloeding.

Rechterlijke instanties: als de lobby onvoldoende slaagt, dan kan met een beroep op de rechter (en via deze het Hof van Justitie EU) reparatie of beleidswijziging worden afgedwongen. Ook worden andere mogelijkheden van het internationaal recht beproefd (Europees Hof voor de Rechten van de Mens, en semi-judiciële instanties zoals de toezichthoudende comité's op VN-mensenrechtenverdragen (waaronder CEDAW)).

Europese instellingen: het kan nodig zijn op nadere Europese wetgeving en/of handhaving via inbreukprocedures aan te dringen, via de Europese Commissie, het Europees Parlement, Europese vakbeweging en NGO's en het European Network of legal experts in gender equality and non-discrimination.

Last but not least: De minister voor emancipatie is met haar ambtenaren bij OCW/DE uiteraard een zeer relevante en belangrijke actor, onder meer bij de invulling van gender mainstreaming.

Onderdeel van het strategisch partnerschap kan zijn signalering en attendering (over en weer) van planning van lopende beleidstrajecten, uitkomsten van proefprocessen e.d..

6. Functies van de Alliantie Vrouw & Recht

De Alliantie draagt (toegespitst op het terrein recht en de juridische dossiers op terrein van arbeidsmarkt, onderwijs, gezondheid, veiligheid, politiek en leefvormen) bij aan de vervulling van de volgende functies uit de subsidieregeling:

Onderzoek, kennis en beleidsadvies. De Alliantie doet en laat doen (juridisch) onderzoek, verzamelt, signaleert en verspreidt voor haar werkterrein relevante (juridische) feiten & cijfers en praktijkvoorbeelden;

Bibliotheek, archief en informatiecentrum. Met de jurisprudentie databank, de digitale dossiers van (langlopende) kwesties en over het VN-Vrouwenverdrag en de informatievoorziening hierover is de Alliantie met het Expertisecentrum V&R juridische bibliotheek, archief en informatiecentrum;

Agenderen en vertegenwoordigen. Met beleidsbeïnvloeding en lobby-activiteiten agendeert de Alliantie gender en LHBTI issues vanuit juridisch perspectief in het publieke debat en in de politieke arena – ook internationaal. Zij vertegenwoordigt de eigen achterban en mobiliseert andere geestverwante groepen en organisaties (bijvoorbeeld via ondertekening van schaduwrapportages); Platform en Netwerk. De in de Alliantie samenwerkende partners vervullen hier elk een elkaar

aanvullende rol met bijeenkomsten voor leden, experts, (groepen) vrouwen en LHBTI (zie o.a. track record p. 3).

Ondersteuning en begeleiding. De VVR biedt via de website een doorverwijfsfunctie naar juridische hulpverlening en beantwoordt net als het Netwerk ad hoc individuele verzoeken. *Juridisch loket* en *Zusterschap & Empowerment* zijn twee van de zes pijlers van FFF.

7. Meetbare indicatoren

Indicatoren op outputniveau betreffen vooral de realisatie van de geplande outputs. Deze worden nader gespecificeerd en uitgewerkt in het activiteitenplan in de tweede fase van de aanvraag. Indicatoren op outcome-niveau hebben betrekking op de tussenliggende stappen, zoals genoemd in paragraaf 3. Voorbeelden van meetbare indicatoren die de Alliantie voorstelt te gebruiken voor monitoring op dit niveau zijn:

Gebruik en waardering van informatie en expertise van de Alliantie. Indicatoren: aantal aanvragen voor informatie en advies; belangstelling voor door het Expertisecentrum georganiseerde bijeenkomsten en conferenties en kwaliteit/status van sprekers en bezoekers; uitnodigingen voor deelname Alliantie aan relevante bijeenkomsten, (politiek) overleg, etc.

Standpunten en argumentaties van de Alliantie spelen een rol in het politieke debat. Indicatoren: aantal en inhoud van Kamervragen en moties; aantal referenties aan Alliantie standpunten met en zonder toenaam; verwerking in amendementen;

Media maken gebruik van informatie van de Alliantie, publiceren over issues. Indicatoren: aantoonbaar gebruik met en zonder bronvermelding, kwantitatief en kwalitatief; plaatsing van artikelen vanuit Alliantie en bondgenoten, of op basis van eigen onderzoek; plaatsing interviews met en/of foto's van betrokkenen;

Nieuwe bondgenoten, sterkere coalities, meer samenwerking (per issue). Indicatoren: aantal partners/leden/contacten, kwaliteit en diversiteit in partners; aantal en kwaliteit van samenwerking (w.o. meer gedeelde standpunten, acties, strategische afstemming, etc.).

Indicatoren voor succes op niveau van de strategische doelstelling. Indicatoren: aantal en kwaliteit van wetsvoorstellen dat aantoonbaar en transparant is getoetst op gender effecten; aantal cases, processen, procedures dat leidt tot aanpassing in wet- of regelgeving of handhaving; verbeteringen in de rechtspositie van (groepen) vrouwen en LHBTI waaraan initiatieven en acties van de Alliantie aantoonbaar hebben bijgedragen.

De Alliantie gaat ervan uit dat de beoogde resultaten, de indicatoren (waar relevant per issue), de wijze van monitoring, verslaglegging en evaluatie (en zo nodig bijstelling) nader worden uitgewerkt en vastgesteld in overleg met het Ministerie bij de uitwerking van het strategisch partnerschap en het activiteitenplan in de tweede fase van de subsidieaanvraag.

8. Risicoanalyse

[a] Risico: Veranderingen in het politiek klimaat leiden tot minder openheid en steun van regering en parlement voor de gender- en LHBTI-gelijkheidsagenda.

Contrastrategieën: verbreden lobby en coalities, onderstrepen van gebondenheid aan internationale regelgeving, verschuiving in mix van strategieën naar juridische procedures en (deels via deze) naar internationale routes van beïnvloeding.

[b] Risico: Gender mainstreaming komt niet van de grond bij vakdepartementen.

Contrastrategieën: intensiveren overleg in strategisch partnerschap, groter accent op politieke lobby (Kamervragen, moties, amendementen), WOB-procedures.

[c] Risico: Maatschappelijk debat verhardt verder en meer media nemen posities in die haaks staan op gender- en LHBTI-gelijkheidsagenda.

Contrastrategieën: aanpassen mediastrategieën, verbreden lobby en coalities, intensiveren overleg in strategisch partnerschap (b.v. meer publieke uitingen regering/bewindspersonen).

[d] Risico: Lange duur van beleidsbeïnvloeding en juridische procedures voor effect zichtbaar is.

Contrastrategieën: nadruk op een goed institutioneel geheugen en up-to-date dossiers met transparante databases i.v.m. kennisoverdracht; nagaan of met juridische middelen versnelling te bewerkstelligen is (voorbeelden: kort geding, dwangsom); actuele ingangen gebruiken om issues te 're-framen'.

[e] Risico: Media en/of politici proberen het beeld te creëren dat met subsidie geprocedeerd wordt tegen de overheid.

Contrastrategie: Expertisecentrum V&R treedt zelf nooit op als procespartij. Transparante fondswerving voor en additionele financiering van proceskosten en (eventuele) kosten advocaten.

[f] Het risico op (schijnbaar) onoverbrugbaar verschil van mening tussen alliantiepartners is nooit helemaal te vermijden, ook niet met een volmaakte samenwerkingsovereenkomst. De alliantiepartners kennen uit de aard der zaak de beperkingen in deze van het recht en hebben ervaren mediators in hun leden- en relatiebestand.

9. Indicatieve begroting

De Alliantie vraagt een instellingssubsidie van € 250.000 op jaarbasis om een strategisch partnerschap te vormen met OCW. Voor de hele subsidietermijn (2018-2022) is dit € 1,25 miljoen. De Alliantie gaat er van uit dat voor het schaduwproces rond de follow-uprapportage eind 2018 en de 7de regeringsrapportage CEDAW daarnaast projectsubsidie verkregen kan worden.⁷ Zo niet dan moet het aan te vragen jaarlijkse subsidiebedrag verhoogd worden met € 25.000 jaarlijks opdat de Alliantie middelen kan reserveren en een voorziening kan treffen voor de uitgaven schaduwproces.

Met de instellingssubsidie gaat de Alliantie een Expertisecentrum Vrouw & Recht⁸ oprichten en bekostigen die het grootste deel van het (nader met subsidiegever overeen te komen) activiteitenplan gaat uitvoeren. De alliantiepartners voeren met eigen middelen en inkomsten in cash en natura hun activiteiten uit en worden deels met de organisatie daarvan ondersteund vanuit het nieuwe Expertisecentrum V&R. Tenminste een derde van de activiteiten en tijdsbesteding zal betrekking hebben op de rechtspositie van vrouwen en meisjes met een bi-culturele en/of migranten achtergrond. Onder meer: migratierecht, huwelijksdwang, huwelijkse gevangenschap, toegang tot opvang voor vrouwen zonder middelen en/of papieren, internationaal familierecht e.d.

Het Expertisecentrum V&R zal het kantoor delen met FFF in Den Haag in een NGO verzamelgebouw met vergader accommodatie en daarnaast zo nodig gebruik maken van flexwerkplekken. Salarisadministratie en boekhouding worden uitbesteed. De overhead, incl. kantoor zal maximaal 10 % van het subsidiebedrag bedragen.

Begroting

Inkomsten		Uitgaven	
Instellingssubsidie	250.000	Personeelskosten Expertisecentrum	200.000
VVR	10.000	Activiteiten Expertisecentrum	25.000
Netwerk	2.500	Overhead Expertisecentrum	25.000
FFF	12.500	VVR Activiteiten Alliantie	10.000
		FFF Activiteiten Alliantie	12.500
		Netwerk Activiteiten Alliantie	2.500
Totaal	275.000		275.000

Verdeling subsidiebedrag naar doel en/of functie

De Alliantie V&R richt zich op het bevorderen van gender- en LHBTI-gelijkheid op het terrein recht en met een juridische invalshoek ook op de terreinen gezondheidszorg, onderwijs, arbeidsmarkt, leefvormen, stereotypen e.d.

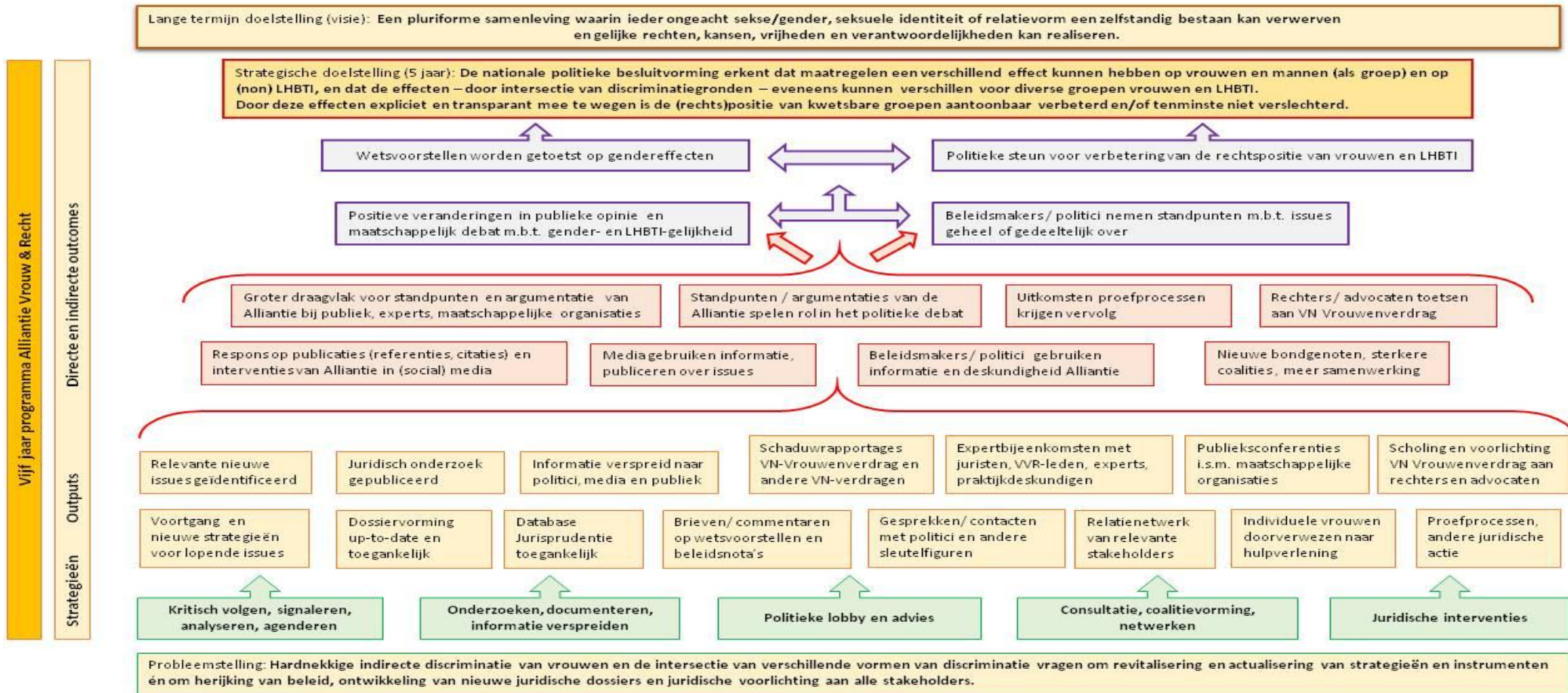
Qua functies draagt de Alliantie bij aan onderzoek, kennis en beleidsadvies (50% van de personeelskosten), (juridische) informatie en databases (10%), het agenderen en vertegenwoordigen (20 à 25 %) en een platform en netwerk (15%), terwijl individuele vrouwen op een adequate wijze worden doorverwezen (max. 5%).

Uit personeelskosten (brutobruuto+overige personeelskosten) kunnen max 2,5 FTE (CAO-welzijn schalen 8, 9 en 10), een of meer stagiaires en een beperkt juridisch onderzoeksbudget gefinancierd worden. Dit laatste is o.m. te gebruiken voor bijdragen aan wetenschappelijke (E-) publicaties en kan deels aangevuld met CLWI-VVR fonds (op VVR-balans).

⁷ De contactpersoon bij DE liet weten: *Voorts lijkt het ons -ook vanuit verwachtingenmanagement naar de toekomst- goed om na de constructieve dialoog met elkaar een gesprek te hebben om afspraken te maken over randvoorwaarden bij eventuele subsidieaanvragen tbv toekomstige schaduwrapportages.* Het Netwerk heeft de uitnodiging aanvaard, maar het gesprek heeft nog niet plaatsgevonden.

⁸ Het merk Clara Wichmann Instituut is ruim 12 jaar na opheffing nog zo sterk dat dezelfde benaming de voorkeur heeft boven een nieuwe naam.

Annex 1 Visualisatie Theory of Change

Annex 2

